

DIN ISTORICUL UNOR MINE AFLATE ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI NAȚIONAL AL MARINEI ROMÂNE

*dr. Dan-Dragoș SICHIGEA**

În cadrul colecției de Arme sub Apă a Muzeului Național al Marinei Române se găsesc o serie de mine istorice, dar și mai moderne, cu povești remarcabile, atât în ceea ce privește originea lor diversă, intrarea în serviciul Marinei României, cât și referitor la utilizarea în conflictele în care a fost ea angajată.

Acest tip de armament modern, apărut pe scena internațională încă din secolul al XVIII-lea, a început să fie utilizat pe scară mai largă în următorul veac, un moment de cotitură în dezvoltarea armamentului naval.

Încă din timpul Războiului de Independență acest tip de armă a fost utilizat și în spațiul românesc, cu predilecție de către aliații ruși, care erau nevoiți să încerce noi metode de a contracara superioritatea otomană pe Dunăre.

Corpul Flotilei (așa cum se numea Marina României) înainte de 1898, a înțeles rapid importanța noilor tehnologii, înființându-se structuri care se ocupau de dezvoltarea și integrarea torpilelor și minelor. Tot în aceeași perioadă s-a constituit nucleul Apărărilor Submarine, o unitate a Corpului Flotilei. În preajma intrării țării în Primul Război Mondial, Comandamentul Marinei dispunea la Dunăre de un serviciu de mine și torpile.¹ Fiind vorba despre o marină în curs de dezvoltare, este de înțeles atracția pe care o exercitau armele moderne și relativ necostisitoare, minele fiind mult timp considerate „arma săracului”. Aproape toate navele de război achiziționate prin planurile de dezvoltare, începând cu anul 1880, includeau la capitol armament torpilele (cu școndru sau automobile) sau minele. Astfel, chiar și navele de tonaj mai mare, precum crucișătorul „Elisabeta” sau distrugătoarele tip „M” și „R”, erau dotate cu tuburi lanstorpilor, iar unele chiar cu dispozitive de lansat mine. Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea Flotila a experimentat cu o navă purtătoare de mine – „Alexandru cel Bun”, care a prefațat viitorul puitor de mine veritabil, „Amiral Murgescu”, în preajma celui de Al Doilea Război Mondial.

Situația stocurilor de arme sub apă, incluzând aici și minele navale, ale Marinei României era una deficitară. Din rapoartele secției de Artilerie,

* Șef Secție, Muzeul Național al Marinei Române.

¹ Olimpiu Manuel Glodarencu (coord.), *Istoria Statului Major al Forțelor Navale Române. 1860-2010. Monografie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010, p. 66.

Torpile și Comunicații (denumirea s-a modificat constant) reiese că o bună parte a minelor, scoase la serviciu sau păstrate la stocul de rezervă, erau deteriorate și/sau incomplete, mai ales că multe dintre ele erau capturate de la armata rusă, după 1917. În 1923, spre exemplu, conducerea Marinei propunea în planul de achiziții 500 de mine „de blocare”, adică de baraj.²

La începutul anilor `30, situația celor două divizii ale Marinei în ceea ce privește materialul de mine o armă atât de importantă precum minele lipsea aproape cu desăvârșire din dotarea Diviziei de Mare, în vreme ce la Dunăre materialul era învechit și uzat, iar despre torpile Direcția Marinei aprecia că acest tip de armament „nu poate face față unui război, atât din punct de vedere al cantității și stării sale, cât și din punct de vedere al utilizării”³

Tot în aceeași perioadă Marina Regală a României a beneficiat de prima mină modernă fabricată în țară pe scară largă (dacă excludem proiectele minelor „Vişlovski” și „Rădulescu” din timpul Primului Război Mondial), mina „Vickers”, denumire sub care a intrat în serviciu în anii `30.

Achiziționarea unei patente pentru o mină submarină, care să întrunească toate condițiile utilizării în Marea Neagră, cât și pe cele de costuri, a fost discutată în ședințele Comitetului Consultativ în toamna anului 1932. Comitetul a lucrat pe propunerile unei comisii de specialiști care a analizat variantele „Vickers”, „Sautter Harle” și „Carbonit” (ultimele două utilizate de Marina României în Primul Război Mondial). Avantajele minei britanice, cu aprindere electrică (prin contrast cu cea franceză, cu piston hidrostatic, sau sistem „mecanic”) compensau simplitatea celorlalte variante. Mai mult, uzinele „Vickers” din Marea Britanie, care deține acțiuni la combinatul de la Reșița, au făcut o ofertă și Marinei României pentru realizarea minei în țară, o parte din componente (cele mai delicate) urmând să fie produse la uzinele „Vickers-Armstrong” din Marea Britanie. Dacă România ar fi acceptat o ofertă de cel puțin 2.000 de exemplare, se putea chiar construi întreg lotul la Reșița.⁴

Comitetul, format din comandanți ai unităților de marină, contraamiralii Ioan Bălănescu, Corneliu Bucholtzer și Petre Bărbuneanu, a apreciat ca un argument important în favoarea minei electrice „Vickers” faptul că acordurile cu U.D. Reșița ar fi permis producerea loturilor în întregime în țară în caz de război, „avantaj mare [...] când granițele sunt închise și Țările mari nebeligerante sunt neutre”.⁵

² Arhivele Militare Naționale Române (A.M.N.R.), fond Inspectoratul Marinei, dosar 200, f. 655.

³ *Ibidem*, dosar 541, f. 80.

⁴ *Ibidem*, dosar 385, f. 58.

⁵ *Ibidem*.

La acel moment, 1932, conducerea Marinei estima corect că în viitor confruntările navale din Marea Neagră vor include nave de tonaj mare (crucișătoare, cuirasate), ceea ce necesita creșterea încărcăturii explozibile a minei „Vickers” la 200 kg de trotil, comparativ cu alte variante mai mici.

În ședința care a avut loc pe 5 septembrie 1932 s-au discutat mai multe variante de achiziție, exprimându-se speranța că se putea da o comandă mai mare, de 2.000 de mine, care să permită fabricarea întregului lot la Reșița. Mult mai realistă, însă, a fost varianta unei comenzi de 200 de mine complete și 800 de serii de piese speciale în Marea Britanie. Alături de piesele mai simple, care se puteau fabrica la Reșița, se puteau asambla așadar încă 800 de mine în țară, ducând totalul la 1.000.⁶

Până la sfârșitul anului 1932 Comitetul Consultativ a analizat și alte propuneri venite de la „Vickers”, prin reprezentanța din țară, de la U.D. Reșița. Principala chestiune o reprezenta posibilitatea adaptării minei propuse de ofertant în mină anti-submarin, având astfel o dublă destinație, alături de cea de mină împotriva navelor de suprafață. Adaptarea era relativ simplă, prin montarea unei antene și a altor aparate secundare, pentru darea focului în cazul atingerii de către corpul unui submarin.

Discuțiile cu firmele producătoare pentru comanda unei mine standardizate pentru serviciul Marinei României începuseră, de fapt, încă de la mijlocul anilor `20. Comitetul Consultativ al Marinei remarca îmbunătățirile pe care le aducea modelul propus de „Vickers-Reșița”:

„a) Dispozitivul pentru reglarea automată a adâncimii de scufundare. La vechea mină reglarea acestui dispozitiv se făcea în 10-15 minute, față de 1-3 secunde la noua mină;

b) Cutia încărcăturii de explozie:

La vechea mină cutia era fixată în interior în timp ce la mina actuală această cutie se poate păstra separat și pune la mină numai la nevoie.”-

c) Mecanismul de darea focului:

-Noua mină are un mecanism perfecționat care asigură funcționarea ori care ar fi poziția minei în momentul ciocnirii.-

d) Parâma de sârmă pentru ancorare:

-la vechea mină era numai de 110 m în timp ce la mina actuală poate avea lungime până la 300 m (după dorință).

e) Parâma de reglare automată a adâncimii de scufundare a minei:

-Vechea mină se putea regla până la 50 m sub nivelul apei, în timp ce mina actuală se poate regla până la 60 m.-

f) Transformarea minei simple în mine antenă:

⁶ *Ibidem.*

-Mina din 1925 avea întrebuințare numai contra navelor de suprafață în timp ce actuala mină, la cerere poate fi livrată pentru dublă întrebuințare, adică și în contra submarinelor prin simpla montare a organelor speciale în contra submarinelor și denumite „Aparate pentru darea focului cu antene”.⁷

La acel moment dificultățile economice nu permiteau cumpărarea unui număr mare de piese mai delicate din Anglia, urmând ca la Reșița să se producă celelalte tipuri de piese. S-a decis, deci, achiziționarea unui prim lot de 300 de mine, dar fără dispozitivele anti-submarin, cu alte cuvinte, doar pentru întrebuințare împotriva navelor de suprafață.⁸

Decizia finală, atât în ceea ce privește încărcătura explozivă, stabilită la 200 kg, cât și în privința lotului de 300 de mine, dintre care 100 să fie fabricate în Anglia, iar restul în întregime în România, la Reșița, cu excepția garniturilor de cauciuc de la aparatul hidrostatic, care trebuiau importate.⁹

După trimiterea unei comisii de specialitate în Anglia, pentru supravegherea lucrărilor la stocul fabricat în această țară¹⁰, ele au sosit în țară în 1936, dar lucrările au trenat în ceea ce privește producția celor 200 la Reșița. Marina dorea, desigur, să dispună de un număr de cel puțin 1.000 de mine în următorii ani.¹¹

Un alt tip de mină care a intrat în dotarea Marinei României la sfârșitul anilor `30 a fost mina derivantă „Z-32”, sau mina „Rudmann”, cum a mai fost denumită. Ca și în cazul minei „Vickers”, adoptarea minei „Rudmann” a urmat un proces îndelungat, început în deceniul al treilea. Doar iminența conflictului generalizat, la sfârșitul anilor `30 a accelerat procedurile de achiziție și introducerea în serviciu a minei fluviale.

În 1936 Comitetul Consultativ al Marinei, luând în calcul „indicațiile M.St.Major asupra ipotezelor”, a estimat că necesitățile forțelor navale de la Dunăre, la mobilizare, includeau 300 de mine de baraj și 1.000 mine de derivă (de curent). Pentru minele de baraj Comitetul a optat în favoarea minei cehoslovace „Z-32”, folosit și de către Iugoslavia. Ca și în cazul minei „Vickers”, se spera că mina cehoslovacă va putea fi ulterior construită în țară.¹²

Marina României a continuat să acționeze cu fonduri limitate pentru completarea arsenalului de arme sub apă. Din această perspectivă este

⁷ *Ibidem*, ff. 81-82.

⁸ *Ibidem*, f. 83.

⁹ *Ibidem*, f. 92.

¹⁰ Vezi pe larg Andreea Croitoru, *Armele sub apă în Marina Militară Română. Studiu de caz: Mina Vickers-Armstrong*, în Andreea Croitoru (coord.), *Anuarul Muzeului Național al Marinei Române*, tom XXIV, 2021, pp. 194-202.

¹¹ *Ibidem*, dosar 385, f. 161.

¹² *Ibidem*, f. 167.

explicabilă precauția conducerii în privința selecționării celor mai bune modele pentru utilizarea la Dunăre. Comandorul Gheorghe Pantelli a condus o comisie cu misiunea de a studia minele cehoslovace „Rudmann”, de baraj, și „U. 36”, de curent, ambele fabricate de uzinele „C.K.D.” (Ceskomoravska Kolben-Danek). După discutarea raportului, în general favorabil, al comisiei, conducerea Marinei a decis achiziționarea a 50 de mine „Rudmann” și 50 „U. 36” și experimentarea cu mine de mare pe Dunărea de Jos, în încercarea de a limita costurile.¹³

Comisia care s-a deplasat în Cehoslovacia pentru a evalua cele două mine cehoslovace era formată din comandorul Pantelli și căpitanul ing. Vasile Marinescu. Cei doi ofițeri au asistat pe 27 septembrie la regimentul de geniu din Bratislava și în prezența reprezentanților firmei constructoare la mai multe probe, începând cu verificarea principiului de funcționare a minei, care a inclus trei teste, proba de funcționare conform condițiilor din ziua respectivă, cea de-a doua conform condițiilor medii anuale și cea de-a treia, lansarea de pe un ponton special amenajat (primele două lansări s-au executat dintr-o barcă. Testele au arătat că mina și-a menținut adâncimea reglată chiar și la schimbarea nivelului apei și că ea și-a păstrat planul de imersiune, fără a ieși la suprafață.¹⁴

Mina prezenta și alte avantaje. Din rapoartele puse la dispoziție de producători reieșea că ea funcționa perfect în condiții de curent mai slab, exact condițiile prezente la Dunărea de Jos. Mergând mai departe cu probele către examinarea modului de dare a focului, mina a fost supusă mai multor șocuri longitudinale și laterale de diferite intensități, aparatul de aprindere funcționând fără greșală. Mina era prevăzută cu două mecanisme de siguranță, ceea ce excludea orice dare a focului accidentală timp de 10 minute după lansare. Comisia observa că Cehoslovacia producea pile electrice uscate, putându-se astfel înlocui pilele cu fiole de acid, ceea ce simplifica mecanismul de dare a focului și chiar reducea costul de producție al minei. Mai mult, spre deosebire de alte modele, mina „Z-32” nu avea piston hidrostatic pentru reglarea adâncimii, comisia considerând acest sistem neadecvat pentru folosirea la fluviu din cauza depunerilor de nămol. Mina nu putea fi dezactivată decât la uscat, întrerupând circuitul electric, ceea ce constituia un alt avantaj, fiindcă inamicul putea recupera minele numai cu mari riscuri de explozie.¹⁵

Comisia a mai constatat și alte aspecte:
„-Mina este foarte solid construită;

¹³ *Ibidem*, f. 190.

¹⁴ A.M.N.R., fond Comandamentul Marinei Militare, dosar 719, f. 143.

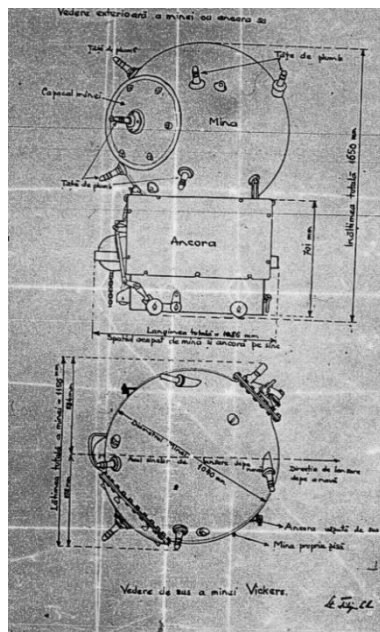
¹⁵ *Ibidem*, f. 144.

-Sistemul de ancoraj corespunde în totul unei bune funcționări, ancora fiind simplă, robustă și suficient de grea pentru a putea face față curenților de apă de 6 m/s;-

[...] Mina având o formă lungăreață și fără asperități și fiind susținută chiar de la vârf de parâma de ancorare, opune o mică rezistență curentului apei, tracțiunea exercitată asupra parâmei de ancorare este de asemenea mică, iar pe de altă parte se evită depuneri pe corpul minei și pe parâmă.”¹⁶

Concluzia comisiei a fost că „mina Rudman îndeplinește toate condițiunile unei mine fluviale de baraj, având o funcționare sigură, fiind de o construcție robustă, ușor de manevrat și prezentând toate garanțiile contra unei explozii premature”.¹⁷

Cel de-al doilea model de mine testat de comisie, „U 36”, oferit tot de firma „C.K.D.”, era la fel de interesantă pentru Marina României. Comisia a remarcat unele aspecte pozitive, precum: existența a două siguranțe, darea focului printr-o pilă electrică uscată, încărcătura explozivă suficientă (30 kg) pentru distrugerea estacadelor, navelor fluviale și a podurilor de pontonieri, ușurința în folosire cu mijloace improvizate.¹⁸

Schema minei „Vickers”

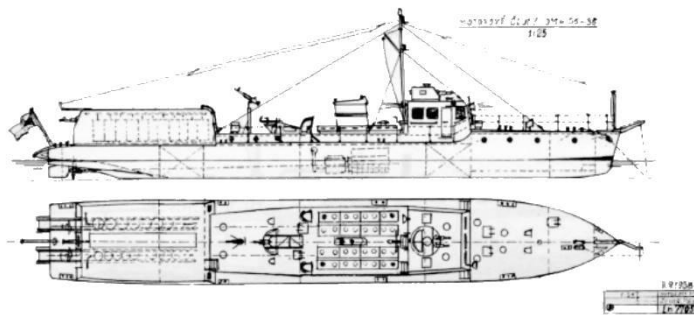
¹⁶ *Ibidem*, f. 144.

¹⁷ *Ibidem*, f. 145.

¹⁸ *Ibidem*.

Pe lângă experimentele cu cele două tipuri de mine, comisia română a primit planurile unui ponton de lansat mine, folosit de marina cehoslovacă, un alt semn de bunăvoință din partea aliatului. Tot în acest sens ofițerii români s-au putut informa și despre unele construcții navale ale concernului „Skoda”, în șantierul de la Komarno, anume o „navă pază mine”, adică un puior de mine. Nava avea următoarele caracteristici, așa cum au fost ele raportate de comisia română: lungime 29 m, lățime 4,6 m, pescaj 1.04 m. Era echipată cu două motoare și putea atinge 35 km/oră. Armamentul consta în trei mitraliere.¹⁹ Comisia a remarcat nevoia Marinei României de a avea o navă de acest gen, recomandând să se discute acest fapt în Comitetul Consultativ al Marinei.

Am menționat observațiile ofițerilor români, ce pot părea periferice pe lângă sarcina lor principală în Cehoslovacia – probele cu cele două tipuri de mine, fiindcă navele aflate în șantier în acel moment și finalizate un an mai târziu, au avut apoi o legătură directă cu Marina României. Cehoslovacia a avut două nave construite de „Skoda” în 1938 – „OMm 35” și „OMm 36”, care au fost capturate de Germania în urma ocupării teritoriului cehoslovac în martie 1939. După un scurt serviciu flotila de Dunăre germană, navele au fost vândute României în 1940. Cele două nave au primit armament antiaerian nou și au participat la misiunile de minare în Delta Dunăre în 1941 și, apoi, au executat dragaje în următorii ani.²⁰ Ele au fost capturate, ca majoritatea navelor române, de către sovietici, fără să se cunoască alte informații despre soarta lor.

Planul navei Omm 35

¹⁹ *Ibidem* . f. 146

²⁰ Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, *Glorie și dramă: Marina Regală Română, 1940-1945*, București, Editura Ion Cristoiu, 2000, p. 260.

***FROM THE HISTORY OF SOME OF THE MINES IN THE
COLLECTION OF THE ROMANIAN NATIONAL NAVAL MUSEUM***

-abstract-

Key Words: Romanian Navy, naval mines, World War Two, Vickers, Rudman.

This paper focuses on two of the naval mines in the collection of the Romanian National Naval Museum, namely the maritime „Vickers” and the river „Rudmann” mine. There are some details on the acquisition proces that the Romanian Navy went through by sending a commission to investigate the „Rudmann” mine in Czechoslovakia. The „Vickers” mine was offered by the „Vickers-Armstrong” company, which had a stake in the „Reșița” plant in Romania, facilitating the process. Both mines were used with success in World War Two.